

Barn som anhöriga – vilka är de och varför är det viktigt att uppmärksamma dem?

2024

Eva Nordqvist, Lennart Magnusson, Elizabeth Hanson

"Det svåraste med att ha en sjuk förälder är att mina föräldrar aldrig har varit på plats, vilket har lett till att jag har varit mycket ensam och behövt fixa mat själv. På skolavslutningar och uppvísningar så har det aldrig varit någon som har dykt upp.

Sammanfattningsvis känner man sig ensam och att ingen bryr sig."

Citat från Maskrosbarn, 2024.

Vad är Nationellt kompetenscentrum anhöriga, Nka?

- Nka och Linnéuniversitet har i uppdrag av Socialstyrelsen som i sin tur har fått sitt uppdrag från regeringen, att leda ett nationellt utvecklingsarbete av stöd till bland annat **Barn som anhöriga**.
- Uppdraget omfattar att vara en **resurs för att stödja utvecklingsarbetet** för stöd till barn som anhöriga och långsiktigt arbeta med kunskapsproduktion.
- Målgrupp; **Hälso - och sjukvård, socialtjänst, skola och förskola men även privatpersoner.**
- Upprätthålla och utveckla **information på hemsidan.**
- Mycket samverkan med **idéburen organisation.**
- Länk mellan **forskning och praktik**

Genom det ska Nka....

särskilt bidra till sådant stöd att närståendes svårigheter inte inkräktar på barnets **hälsa, utveckling** och **skolgång**.

Vilka syftar vi på när vi pratar om **Barn som anhöriga (BSA)** och **Unga omsorgsgivare (UO)**?

- Barn där någon för barnet viktig person, exempelvis förälder, syskon eller någon vän som har svårigheter.
- Inte sällan har barnen också ett ansvar liknande en vuxens och då pratar vi om **Unga omsorgsgivare**. Det kan handla om att ta hand om syskon, se till att det finns mat hemma. Det kan också vara så att barnet är med i myndighetskontakter och/eller tolkar. Ett annat stöd kan var emotionellt stöd (lugna någon som är orolig, tillsyn, vara till hands, sällskap etc.)

Barn som anhöriga – hur många är dom?

Av alla barn har:

- närmare var tionde barn (7,8 procent) en förälder som vårdats på grund av psykisk sjukdom och/eller missbruk av alkohol eller narkotika
- närmare var femte barn (17 procent) en förälder med riskbruk
- mer än var tionde barn (13 procent) en förälder med svår somatisk sjukdom
- ungefär vart tionde barn (10 procent) har någon gång bevittnat våld i hemmet
- 3 500 barn per år en förälder som avlidit.

Bland barn som anhöriga är det vanligare...

- Sämre skolprestationer
- Sämre möjlighet till arbete och karriär –försörjningsstöd vanligare
- Sämre hälsa fysiskt och psykiskt, eget missbruk
- Oro och ansvar
- Tystnad, skuld och skam
- Få el inga kompisrelationer, få el. inga fritidsaktiviteter
- Anknyningsbrister
- Duktiga, egna behov få stå tillbaka

Det var med HSL (2g) 5:7 det började....

Hälso- och sjukvården har en skyldighet att särskilt beakta barns behov av information råd och stöd om en förälder eller annan vuxen som barnet varaktigt bor tillsammans med har:

- en psykisk störning eller en psykisk funktionsnedsättning
- en allvarlig fysisk sjukdom eller skada
- ett missbruk av alkohol, annat beroendeframkallande medel eller spel om pengar
- avlidit oväntat.

Det gäller också om barnets förälder eller annan vuxen som barnet varaktigt bor tillsammans med utsätter eller har utsatt barnet eller en närstående till barnet för våld eller andra övergrepp.

(5 kap 7 § hälso- och sjukvårdslagen (HSL), och 6 kap 5 § patientsäkerhetslagen (PSL))

Ny socialtjänstlag, mellan lagrådsremiss och proposition....

Förslaget till Ny socialtjänstlag, utformning.

Den nya socialtjänstlagen ska behålla en ***ramlagskonstruktion*** främst med argumenten att den öppna karaktären av bestämmelser ger utrymme för att anpassa tillämpningen efter **enskildas olika förutsättningar, till samhällsutvecklingen och efter lokala förutsättningar och behov.**

Lagens ska fokusera på **personers individuella behov** och förutsättningar **i stället för deras grupptillhörighet.**

Nya socialtjänstlagen forts.

- Förebyggande (redan i planeringsstadiet).
- Vara lätt tillgänglig.
- Bedrivs i enlighet med vetenskap och beprövad erfarenhet.
- Bestämmelser *omformuleras* för att ge en tydligare koppling till och överensstämmelse med ***barnkonventionen*** (BK).
- Erbjudande av ***vissa insatser*** för personliga behov ***utan individuell behovsprövning***. För barn 15–18 år ska de även ***kunna ges utan vårdnadshavares samtycke***.
- Socialnämnden ska arbeta för att ***placerade barn*** ges möjlighet till ***kontakt med föräldrar, syskon och andra närstående***.
- Socialtjänsten ska inriktas på att enskilda ***får leva ett värdigt liv och känna välbefinnande***. ***Insatser till barn omfattas också***.

Barnkonventionen

- Barnkonventionen fastslår varje barns rättigheter och statens ansvar i 54 artiklar. Artikel 2, 3, 6 och 12 kallas för de **fyra grundprinciperna**. Alla övriga artiklar utgår ifrån dem.
- Artikel 2: Alla barn har samma rättigheter och lika värde. Ingen får diskrimineras.
- Artikel 3: I alla åtgärder som rör barn ska man i första hand beakta vad som bedöms vara barnets bästa.
- Artikel 6: Varje barn har rätt att överleva, leva och utvecklas fysiskt, psykiskt, andligt, moraliskt och socialt.
- Artikel 12: Barn har rätt att uttrycka sina åsikter och få dem beaktade i alla frågor som berör dem. När åsikterna beaktas ska man ta hänsyn till barnets ålder och mognad.

Barns rättigheter

- Bestämmelser om **barns rättigheter** placeras i den **inledande avdelningen om socialtjänstens mål och andra grundläggande bestämmelser** finns. Placeringen syftar till att **förtydliga barnrättsperspektivet i lagen**, enligt regeringen. Förslagen om barns rättigheter i den nya socialtjänstlagen **stärker barnets möjligheter till delaktighet**, anser regeringen.
- **Barnets bästa**
Bestämmelser om barnets bästa förtydligas och kompletteras (3 kap. 1§ SoL) *
Regeringen anser att **principen om barnets bästa är en grundläggande princip** som bör föras över till den nya socialtjänstlagen med en lydelse som **ligger nära den som finns i Barnkonventionen, artikel 3**. I Barnkonventionens skrivning framgår det tydligt att det ska göras en **bedömning av barnets bästa i vid alla beslut som rör barn** vilket regeringen anser även ska framgå av nya socialtjänstlagen.

Insatser utan individuell behovsprövning.

- *Bestämmelsen innebär att socialtjänsten ges möjlighet att erbjuda insatser utan individuell behovsprövning och på så sätt kunna **ge stöd tidigt till föräldrar och barn.***
- *Arbets sättet ger socialtjänsten **fler verktyg för att kunna ge tidig hjälp och motverka framtida mer omfattande behov.***
- *Förslaget ligger väl i linje med BK artikel 3 (**barnets bästa**), artikel 6 (**säkerställa barnets överlevnad och utveckling**) samt artikel 19 (**skydd mot bla. våld och övergrepp**)*

Övergripande planering och samverkan.(SoL)

- ***Kommunen planeringsansvar av insatser ska utvidgas till att omfatta alla insatser till enskilda.***
- ***Kommunen ska samverka med regionen samt andra relevanta samhällsorgan och organisationer***
- ***Regeringen gör bedömningen att samverkan som huvudregel bör ske vid planeringen av insatser och inte bara om det konstateras att det finns ett behov av de.*** Regeringen vill understryka att ***vikten av samverkan prioriteras.*** Förslaget innebär att kommunens skyldighet att vid planeringen av insatser samverka med regionen samt med andra relevanta samhällsorgan och organisationer
- ***Regeringen anser också, att det är viktigt med ett barn- och barnrättsperspektiv i planeringen, för att insatserna ska svara mot barns behov.***

Förebyggande arbete.

Samverkan, skola och förskola samt andra samhällsorgan.

- Socialnämnden ska samverka med samhällsorgan, organisationer och andra som berörs i frågor som rör barn som far illa eller riskerar att fara illa samt att nämnden aktivt ska arbeta för att samverkan kommer till stånd, ska föras över till den nya socialtjänstlagen.

Insatser ska samordnas i en individuell plan

- Nuvarande bestämmelse om individuell plan (kallas ofta samordnad individuell plan, **SIP**) förs över i den nya socialtjänstlagen oförändrad i sak för att säkerställa att den enskilde får sina behov tillgodosedda när den enskilde har behov av insatser från flera verksamheter.
- ***Det finns inget som hindrar att förskola eller skola deltar i arbetet med en samordnad individuell plan.***
10 kap. 8§ SoL

Överenskommelse mellan psykiatrin Region Skåne och skola (Malmö).

- Inom sjukvården vill vi samverka för allas hälsa. När en vuxen person som har barn i skolan blir sjuk och inte mår bra kan skolsköterskan på barnets skola vara ett stöd för barnet.
- I samarbetet mellan vuxenpsykiatrin och medicinska elevhälsan ingår att behandlare frågar om den vuxne patienten har barn i skolan. De frågar då om vårdnadshavare kanske vill och kan ringa sitt barns skolsköterska och berätta att vårdnadshavaren just nu får vård inom psykiatrin.

Samarbetet gäller skolsköterskor på kommunala grundskolor i Malmö.

Medicinska elevhälsan
Grundskoleförvaltningen

Utredningen **Stärkt stöd till anhöriga** SOU 2024:60, föreslår bland annat:

- att stödet till barn som är anhöriga förtydligas både inom socialtjänsten och **hälso- och sjukvården**,
- vissa åtgärder som ska öka kunskaperna om hur barn, som är anhöriga, kan uppmärksammas när socialtjänstens handläggare ärenden och i **hälso- och sjukvårdens verksamheter**,
- åtgärder för hur skolpersonal kan få ökade kunskaper om barn som är anhöriga,
- att genomförandet av den befintliga **hälso- och sjukvårdslagstiftningen** för barn som anhöriga bör följas upp nationellt och att effekterna analyseras
- att barn som är anhöriga inkluderas i den **nationella anhörigstrategin**
- att i HSL även omfattas barn vars **syskon** drabbas av allvarlig sjukdom eller andra svårigheter.

Rätt stöd kan förebygga

Förebyggande åtgärder

- Familjeperspektiv, se alla i systemet
- Tidiga insatser exv. TSI, SIG, Skolsociala team
- Samverkan, socialtjänst, skola, fritidsverksamheter, Regioner med flera.

Alla tjänar på det!

En hälsoekonomisk analys visar att kostnaderna för samhället skulle kunna minska med 35 miljarder per år om barn med missbruk eller allvarlig psykisk ohälsa i familjen inte själva utvecklar detta i vuxen ålder.

Utöver besparingar av det känslomässiga lidandet.

Vad kan Nka erbjuda?

www.anhoriga.se

- filmer: ungdomar berättar
- översikt av evidensbaserade modeller
- webbutbildning: Våga fråga, Utbildning för dig som möter Barn som anhöriga (nya utbildningar är på gång)
- kunskapsöversikter och rapporter
- nyhetsbrev och kalendarium

Utbildningar, forskning och utveckling

- utbildning: ME-WE modellen
- CANOK - Barn som anhöriga i skolan
 - Stärka skolsköterskor i att identifiera Bsa, 7-17 år
 - Utveckla och utvärdera utbildning, metoder och verktyg för att identifiera, förstå och stödja Bsa.
 - Finansieras av Familjen Kamprads stiftelse och Linnéuniversitetet 2023-2025.
- YOUNG-KIN - Barn som anhörigas psykiska hälsa
 - Kartläggning av Bsa situation och hälsa, 12-15 år
 - Utveckla och utvärdera en stödinsats, baserad på ME-WE
 - Finansieras av Forte och Linnéuniversitetet, 2023-2025.

Referenser och rapporter

- Becker, S. (2000). Young carers. In M. Davies (Ed.), *The Blackwell Encyclopedia of Social Work* (pp. 378). Blackwell.
- Berg, L., & Hjern, A. (2016). *Barn till föräldrar med cancer – hur många berörs och vilka är konsekvenserna i ett livsloppsperspektiv? Nka Barn som Anhöriga 2016:1*. Nka, Linnéuniversitetet, CHES.
- Brodin, R., Magnusson, L., & Hanson, E. (2022). *Unga omsorgsgivare. Svensk kartläggning, delstudie i det europeiska WE-WE-projektet. Nka Barn som anhöriga 2022:1*. Nka, Linnéuniversitetet.
- Hjern, A., Arat, A., Rostila, M., Berg, L., & Vinnerljung, B. (2014). *Hälsa och sociala livsvillkor hos unga vuxna som förlorat en förälder i dödsfall under barndomen. Nka Barn som anhöriga 2014:3*. Nka, Linnéuniversitetet, CHES.
- Hjern, A., Arat, A., & Vinnerljung, B. (2014). *Att växa upp med föräldrar som har missbruksproblem eller psykisk sjukdom – hur ser livet ut i ung vuxen ålder? Nka Barn som anhöriga 2014:4*. Nka, Linnéuniversitetet, CHES.
- Hjern, A., Berg, L., Rostil, M., & Vinnerljung, B. (2013). *Barn som anhöriga: hur går det i skolan? Nka Barn som anhöriga 2013:3*. Nka, Linnéuniversitetet, CHES.
- Hjern, A., & Manhica, H. (2013). *Barn som anhöriga till patienter i vården- hur många är de? Nka Barn som anhöriga 2013:1*. Nka, Linnéuniversitetet, CHES.
- Hovstadius, B., Ericson, L., & Magnusson, L. (2015). *Barn som anhöriga – ekonomisk studie av samhällets långsiktiga kostnader. Nka Barn som anhöriga 2015:8*. Nka, Linnéuniversitetet.
- Nordenfors M, Melander C, & Daneback K. (2014). *Unga omsorgsgivare i Sverige. Nka Barn som anhöriga 2014:5*. Nka, Linneuniversitetet.

- *Ett anpassat stöd kan göra att familjerna och barnen får det bättre här och nu – och hindra att problemen förs vidare till nästa generation.*

Vad vill barnen och ungdomarna att vi vuxna ska tänka på?

- Fråga, fråga och fråga igen.....
- Ungdomarna vill känna ett genuint intresse
- Situationen kan förändras över tid

Kontakt och information

e-post: eva.nordqvist@anhoriga.se

mobil: +46 72 462 77 74